

МІСЦЕ І РОЛЬ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В БАНКАХ

Сплата податків є одним з найважливіших обов'язків суб'єктів господарювання, дотримання якого забезпечує стабільність економічної системи країни, виконання соціальних гарантій державою та формування громадянського суспільства. Платники податків зобов'язані здійснювати розрахунки своїх податкових зобов'язань, для цього вони забезпечують функціонування системи податкового обліку. Банки є юридичною особою, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги та відомості про яку внесені до Державного реєстру банків. Відповідно, він також має законодавчий обов'язок у визначених випадках сплачувати податки.

У літературі неоднозначно оцінюється роль банків як платників податків у державі. Наприклад, О.Г. Сербина зазначає, що “грошово-банківська система є не тільки об'єктом державного податкового регулювання, а й джерелом доходів державного бюджету. Податкове регулювання грошово-кредитної банківської діяльності є також важливим і з огляду на безпеку та стабільність розвитку економічної системи: ефективне та безпечне функціонування економічної системи держави значною мірою залежить від організації роботи її грошово-банківської системи” [7].

З іншого боку, Н.Б. Гусак зауважує, що банківська система України виявилася системою нестійкою, а ціла низка її основних елементів – неефективними з позицій управління і досягнення фінансових результатів. Держава не змогла знайти в банківській системі гідної опори ні в питаннях адміністрування податків безпосередньо від банківської діяльності, ні в питаннях забезпечення банками своєчасних податкових перерахувань підприємств-клієнтів до бюджетів різних рівнів [2].

Правильне визначення розміру податкового зобов'язання досягається за допомогою ефективної системи організації податкового обліку у банку. Завдяки цьому банк дотримується вимог податкового законодавства і може уникнути загрози застосування до нього штрафних санкцій. Цим визначається важливість правильного ведення податкового обліку в банку.

В Україні в період незалежності склалася ситуація за якої податкове законодавство постійно змінювалося, а основний акцент змін зводився до зростання податкового навантаження на платників податків. Дуже часто методики ведення податкового обліку, розроблені самим фіскальним органом були спрямовані на збільшення суми податкового зобов'язання, що спричинило недовіру до системи контролюючих органів. Сучасний стан правового регулювання податкового обліку в банках України не дозволяє говорити про

наявність узгодженого та систематизованого порядку реалізації положень податкового законодавства.

Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України, затверджене Постановою Правління Національного банку України 30.12.1998 № 566 встановлює, що система обліку включає бухгалтерський (фінансовий), управлінський та податковий облік, які ґрунтуються на єдиній інформаційній базі, відрізняючись формою та періодичністю розрахунку даних. Підпунктом 1.2.3 цього Положення визначено, що податковий облік ведеться відповідно до Податкового кодексу України і використовується для складання податкової звітності. Зміни в податковому обліку не впливають на бухгалтерський облік.

Таким чином, метою ведення податкового обліку є складання податкової звітності. Положення, закладені у цьому нормативно-правовому акті дозволяють визначити такі специфічні ознаки податкового обліку в банках:

1) порядок ведення податкового обліку визначається банками самостійно, але він має бути відокремлений від фінансового обліку та передбачати можливість внесення змін у будь-які операції, визначені Податковим кодексом України, не порушуючи методичу фінансового обліку;

2) при обліку валових доходів та валових витрат доцільно вести податковий облік, використовуючи VIII клас “Управлінський облік” Плану рахунків бухгалтерського обліку або окрему підсистему з відкриттям рахунків у розрізі статей податкової декларації та додатків до неї [6].

Проте, не слід вважати, що податковий облік є повністю відокремленим від даних бухгалтерського обліку. Згідно з пп. 44.1 та 44.2 статті 44 ПК України, для цілей оподаткування платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством. Тобто, для розрахунку бази оподаткування платник податку використовує дані бухгалтерського обліку щодо доходів та витрат з урахуванням положень ПК України.

Розкриття сутності податкового обліку потребує надання визначення цього поняття. У літературі поширеною є теза про те, що податковий облік як окремий вид господарського обліку бере свій початок з 01.07.1997 р., в зв'язку з набранням чинності Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22.05.1997 року. Саме в цьому Законі вперше був використаний термін “податковий облік” і описані правила ведення податкового обліку валових витрат, валових доходів і визначення прибутку до оподаткування [3]. Однак визначення цього терміну не містить і чинний Податковий кодекс України.

У науковій літературі можна зустріти різні визначення поняття “податковий облік”. Розглянемо деякі з них.

Панасик В., Ковальчук Є., Бобрівець С. вважають, що податковий облік – це підсистема бухгалтерського обліку, яка за певними правилами, затвердженими державою, виконує функції нарахування та сплати податків відповідним державним органам [5].

Коренєва О.Г., Мірошніченко О.В., Савченко Т.Г. зазначали, що податковий облік здійснюється з метою накопичення даних про валові доходи та витрати згідно з чинним законодавством і використовується для складання податкової звітності, форма, правила, порядок і термін, подання якої визначаються Державною податковою адміністрацією [4].

Гольцова С.М. та Веремчук Д.В. вважають, що податковий облік у вигляді податкових розрахунків є складовою інтегрованої системи бухгалтерського обліку, яка збирає, фіксує і обробляє інформацію для визначення податкових зобов'язань, застосовуючи грошові вимірники до податкоутворюючих економічних показників [8].

Вважаємо за необхідне для надання визначення податкового обліку звернутися до дефініцій, які закріплені в нормативно-правових актах. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” надає лише визначення бухгалтерського обліку та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку. Відповідно до норми закону, бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

Як і управлінський облік, податковий також слід розглядати як систему обробки та підготовки певної інформації. Особливостями такої інформації є розкриття у ній відомостей, що визначені податковим законодавством та мета – формування податкової звітності для її подання до уповноважених органів. З урахуванням такої специфіки ми можемо надати наступне визначення:

Податковий облік – система виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про розрахунок податкових зобов'язань за результатами діяльності банку з метою передачі контролюючим органам.

Інформаційною базою податкового обліку є:

– первинні облікові документи (документи, що містять відомості про господарську операцію та підтверджують її здійснення);

– реєстри податкового обліку (форми систематизації даних податкового обліку за звітний (податковий) період, які згруповані відповідно до вимог податкового законодавства. Податкові реєстри призначені для систематизації та накопичення інформації, яка міститься в первинних документах, аналітичних даних податкового обліку для відображення в податкових деклараціях;

– податкова звітність з певних податків та зборів, яка складається платником податків виходячи з даних податкового обліку.

Отже, в результаті дослідження сутності податкового обліку можна визначити, що він є специфічним видом обліку фінансових показників діяльності банку, який здійснюється відповідно до положень податкового законодавства з метою формування податкової звітності. Основним завданням податкового є обробка інформації про діяльність банку відповідно до податкового законодавства з метою визначення бази оподаткування та податкового зобов'язання.

Список використаних джерел:

1. Гольцова С.М., Веремчук Д.В. Шляхи зближення фінансового та податкового обліку // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т. 15. – Суми: УАБС НБУ, 2006. – с. 6-9.
2. Гусак Н.Б. Особливості оподаткування банківського сектору в зарубіжних країнах та можливості застосування вивченого досвіду в податкову практику України [Текст] / Н.Б. Гусак, // Фінанси. – 2008. – № 1. – С. 18–22.
3. Задорожний З.В., Гугул Г.І., Лещишин Л.Г. Податковий облік. Навчальний посібник. – Тернопіль: Економічна думка. – 2005.
4. Коренєва О.Г. Організація обліку в банку [Текст]: навч. посіб. / О.Г. Коренєва, О.В. Мірошніченко, Т.Г. Савченко. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008.
5. Панасюк В.М., Ковальчук Є.К., Бобрівець С.В. Податковий облік: Навчальний посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 260 с.
6. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України, затверджене Постановою Правління Національного банку України 30.12.98 № 566 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0056-99>.
7. Сербина О.Г. Методологічні засади дослідження регулювання податкової банківської діяльності // Науковий вісник НЛТУ України. – 2007. – № 17.6. – С.201-206.

Павленко, Ю.О. Місце і роль податкового обліку в системі бухгалтерського обліку в банках [Електронний ресурс] / О.Ю. Павленко // Економічні теорії як основа розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та контролю: матеріали XI Міжнародної наукової інтернет-конференції (10 лютого 2013 р.). – Режим доступу: <http://zsas.zhitomir.org/ru/forum>.